

نقش زن در قرآن،

عهدین و دفاع مقدس

سیدسجاد حسنودی

سیدعلی فرزاداصل

۱۴۰۳

- سرشناسه: خشنودی، سید سجاد، ۱۳۷۲ -
- عنوان و نام پدیدآور: نقش زن در قرآن، عهدین و دفاع مقدس / سیدسجاد خشنودی، سیدعلی فرزاداصل؛ [برای] اداره کل حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس استان کهگیلویه و بویراحمد.
- مشخصات نشر: قم: عصر جوان، ۱۴۰۳.
- مشخصات ظاهری: ۱۶ ص.؛ ۱۷×۱۲ س.م.
- شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۵۳-۵۹۵-۷
- وضعیت فهرست نویسی: فیبا
- موضوع: زنان در قرآن Women in the Qur'an
- زنان در کتاب مقدس Women in the Bible
- شناسه افزوده: فرزاداصل، سیدعلی، ۱۳۶۸-
- شناسه افزوده: سازمان نشر آثار و ارزش‌های مشارکت روحانیت در دفاع مقدس. مدیریت نشر آثار و ارزش‌های مشارکت روحانیت در دفاع مقدس استان کهگیلویه و بویراحمد
- رده بندی کنگره: ۱۰۴BP
- رده بندی دیویی: ۱۵۹/۲۹۷
- شماره کتابشناسی ملی: ۹۸۷۶۷۳۷
- اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا
- این کتاب با حمایت مدیریت نشر آثار و ارزش‌های مشارکت روحانیت در دفاع مقدس اداره کل حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس استان کهگیلویه و بویراحمد به چاپ رسیده است.

اداره کل حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس

استان کهگیلویه و بویراحمد

- عنوان کتاب: نقش زن در قرآن، عهدین و دفاع مقدس
- مؤلف: سید سجاد خشنودی و سید علی فرزاد اصل
- انتشارات: عصر جوان
- شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۵۳-۵۹۵-۷
- نوبت چاپ: اول ۱۴۰۳
- ویراستار و صفحه‌آرا: سید سجاد خشنودی
- چاپخانه: زمزم
- شمارگان: ۳۰۰
- قیمت: ۲۵۰,۰۰۰ تومان
- قم- خیابان ارم - پاساژ قدس - طبقه آخر - پلاک ۱۶۷-
- انتشارات عصر جوان
- تلفن ۰۲۵۳۷۷۳۰۰۳۷ - ۰۹۱۲۵۵۲۸۴۸۰
- حق چاپ برای ناشر و مؤلف محفوظ است.

فهرست مطالب

۹	 مقدمه
۷	 فصل اول: مفهوم‌شناسی و هستی‌شناسی زن
۷	 گفتار نخست: مفاهیم
۸	 معنای لغوی شخصیت:
۱۰	 معنای اصطلاحی شخصیت:
۱۵	 معنای لغوی زن:
۱۷	 معنای اصطلاحی زن:
۱۸	 مفهوم لغوی قرآن:
۱۹	 مفهوم اصطلاحی قرآن:
۲۱	 مفهوم لغوی عهد:
۲۳	 مفهوم اصطلاحی عهد:
۲۶	 مفهوم اصطلاحی عهد عتیق (عهد قدیم):
۲۸	 مفهوم اصطلاحی عهد جدید:
۳۱	 مفهوم دفاع مقدس:
۳۶	 گفتار دوم: هستی‌شناسی و آفرینش زن:
۳۷	 آفرینش زن از نگاه قرآن:
۴۱	 آفرینش زن از نگاه عهدین:
۴۲	 جمع‌بندی:
۴۷	 فصل دوم: نقش زن و شخصیت او در خانواده از نگاه قرآن و عهدین
۵۰	 گفتار نخست: نقش زن و شخصیت او در خانواده از نگاه قرآن:

- ۵۱ مدیریت اقتصادی:
- ۵۴ محافظت از اموال:
- ۵۶ حمایت مالی از همسر:
- ۵۷ مدیریت فرهنگی:
- ۶۰ گسترش فرهنگ تلاش و پرهیز از سستی و تن‌پروری:
- گسترش فرهنگ بازی‌های صحیح در خانواده؛ مدیریت تقویت جسمی، ذهنی و عاطفی کودک با
- ۶۱ بازی کردن:
- ۶۵ مدیریت مذهبی:
- ۶۶ نهادینه کردن نماز در خانواده:
- ۶۸ تربیت صحیح فرزندان:
- ۷۱ گفتار دوم: نقش زن و شخصیت او در خانواده از نگاه عهد عتیق و عهد جدید:
- ۷۲ مدیریت اقتصادی:
- ۷۲ کار و تلاش اقتصادی:
- ۷۳ مدیریت فرهنگی:
- ۷۳ مشورت نکردن با زنان:
- ۷۴ مدیریت مذهبی:
- ۷۴ شخصیت زن در جایگاه همسری / حسن معاشرت با زنان:
- ۷۶ شخصیت زن در جایگاه مادری / نقش تربیتی مادر:
- ۷۷ جمع‌بندی:
- ۷۸ فصل سوم: نقش زن و شخصیت او در اجتماع از نگاه قرآن و عهدین:
- ۷۹ گفتار نخست: نقش زن و شخصیت او در اجتماع از نگاه قرآن:
- ۸۰ مدیریت اقتصادی:
- ۸۱ مدیریت فرهنگی:
- ۸۳ تبلیغ و تدریس:

- ۸۵ شهادت و قضاوت زنان:
- ۸۶ مدیریت مذهبی:
- ۸۶ حریم ارتباط کلامی:
- ۸۷ امر به معروف و نهی از منکر:
- ۸۹ گفتار دوم: نقش زن و شخصیت او در اجتماع از نگاه عهد عتیق و عهد جدید:
- ۸۹ مدیریت اقتصادی:
- ۸۹ مدیریت فرهنگی:
- ۹۰ یادگیری، شهادت و قضاوت زنان:
- ۹۱ حریم روابط اجتماعی:
- ۹۲ زن در عرصه سیاست:
- ۹۳ مدیریت مذهبی:
- ۹۳ امر به معروف و نهی از منکر:
- ۹۴ جمع بندی:
- ۹۷ فصل چهارم: شباهت‌ها و تفاوت‌ها:
- ۹۸ گفتار نخست: شباهت‌ها:
- ۹۹ طبیعت خداشناسی:
- ۱۰۰ نقش تربیتی او در خانواده:
- ۱۰۱ گفت‌وگوهای علمی:
- ۱۰۲ امر به معروف و نهی از منکر:
- ۱۰۳ کار و تلاش اقتصادی:
- ۱۰۳ قضاوت و شهادت:
- ۱۰۴ گفتار دوم: تفاوت‌ها:
- ۱۰۴ آفرینش و فلسفه خلقت زن:

۱۰۵	 نقش داشتن حوا در نخستین گناه آدم:
۱۰۹	 زن در زمینه های علمی / آموزش و آموختن:
۱۱۲	 ۴-۲-۴- جایگاه مستقل اجتماعی-سیاسی در اجتماع:
۱۱۴	 مالکیت زن:
۱۱۶	 جمع بندی:
۱۲۱	 فصل پنجم: نقش و شخصیت زنان در دفاع مقدس:
۱۲۴	 مدیریت اقتصادی:
۱۲۴	 جهاد مالی / حمایت مالی از خانواده ها:
۱۲۵	 اداره ستادهای پشتیبانی:
۱۲۸	 امداد و درمان:
۱۳۰	 مدیریت فرهنگی:
۱۳۳	 ترویج فرهنگ ایثار و فداکاری:
۱۳۶	 نوشتن خاطرات، تجربیات و شعر:
۱۳۹	 تقویت روحیه رزمندگان / حمایت عاطفی:
۱۴۱	 نقش رزمی و حضور زنان در میدان نبرد و خط مقدم:
۱۴۶	 همکاری اطلاعاتی و بازرسی:
۱۴۸	 مدیریت مذهبی:
۱۴۸	 تقویت روحیه دینی:
۱۵۰	 آموزش مذهبی:
۱۵۱	 نگهداری از خانواده و تربیت فرزندان:
۱۵۳	 جمع بندی:
۱۵۵	 منابع و مأخذ

خالق هستی باتدبیر حکیمانه‌اش انسان‌ها را مرد و زن آفرید درحالی‌که در سرشت انسانی، عقل بشری، کمال معنوی و قرب الهی باهم برابرند^۱ و برای هر یک از آن دو حقوق و تکالیفی قرار داد. زن به‌عنوان عضو مهم خانواده می‌تواند با رعایت ضوابط و مقررات برخاسته از فطرت و دین شریک تعیین‌کننده در این محیط باشد و آرامش خانواده را به ارمغان آورد. از سوی دیگر زن نیمی از اجتماع را تشکیل می‌دهد و میزان مشارکت او می‌تواند در امور اجتماعی و سیاسی تأثیر فراوانی داشته باشد. متون مقدس ادیان ابراهیمی بهودیت، مسیحیت و اسلام که به ترتیب عبارت‌اند از عهد عتیق، عهد جدید و قرآن کریم به این امر توجه داشته و فقرات و آیات متعددی از خود را به زن و شخصیت او اختصاص داده‌اند. متون یاد شده زنان را به پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی، تبلیغ دین و حضور قوی در تحولات علمی و اجتماعی ترغیب و دعوت نموده‌اند و تاریخ هر سه دین از زنان بزرگی چون آسیه زن فرعون، مریم دختر عمران، خدیجه دختر خویله سخن گفته‌اند.

از آنجا که نیک‌بختی و نگون‌بختی انسان در متن زندگی و در ارتباط با دیگران معنا می‌شود، انسان‌ها در پی آن هستند که حقوق و جایگاه فردی و اجتماعی خود را در جامعه به دست آورند. دراین‌بین، زن و مرد به یک اندازه صاحب حق هستند وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ^۲. تخطی و درازدستی به حقوق زنان در بسیاری از جوامع بشری بر اثر برتر دانستن مردان نسبت به زنان است. شمار زیادی از این باورهای غلط فرهنگی بدون این‌که ارتباطی به مذهبی خاص داشته باشد در مذاهب مختلف رخنه کرده است. باین‌حال دین اسلام دیدگاه‌های تحقیرآمیز در حق زن را متروک و منسوخ

^۱ نحل، ۹۷. مَنْ عَمِلْ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

^۲ بقره، ۲۲۸. و زنان را بر شوهران حق مشروعی است.

کرده است و قهرمان داستان‌ها را محدود و محصور به مردان نکرده است و زنان را در سرگذشت و سرانجام خود و جامعه، کارساز دانسته است و به تعبیر رایج برای زن شخصیت قائل شده است.

با مذاقه و کاوش آیات الهی و کتاب مقدس بیشتر با منزلت و شخصیت زن آشنایی و آگاهی پیدا می‌کنیم؛ برای این‌که در این کتاب‌ها به‌ویژه قرآن کریم هر جا صحبت از این گروه انسانی شده است با اکرام و احترام و مراعات شخصیت و مقام ایشان است؛ اگر از اعتزال و کناره‌جویی از عبادت در روزهای معدودی سخن به میان آورده می‌شود، نه به خاطر ضعیف شمردن ایشان است بلکه به خاطر ملاحظه جایگاه و نگاه داشتن حرمت این گروه است. همچنین چهارمین سوره از قرآن کریم «نساء» به اسم همین گروه نام‌گذاری شده است یا در سوره‌های دیگر بارها از منزلت و قداست وجودی زن و اسامی زنان بزرگ و پاکیزه^۱ سخن به میان آمده است.

قرآن حضور زنان در امور اجتماع را می‌پذیرد. از جمله حرکت‌ها و مشارکت‌های زنان در امور اجتماعی هجرت بوده است. داستان نهامداری ملکه سبا در زمان حضرت سلیمان علیه السلام و دورانیشی او در برخورد با نامه آن حضرت نشان از رشد و توانایی زنان در امور اجرایی و سیاسی است که قرآن به آن توجه دارد.^۲ تاریخ اسلام بر مشارکت زنان در هجرت مسلمانان به حبشه و مدینه همراه مردان گواهی می‌دهد.

در کنار قرآن کریم در کتاب مقدس نیز به نقش زنان و مادران در خانواده و اجتماع اشارات زیادی شده است و همگان را به حسن معاشرت و خوش‌رفتاری با ایشان فراخوانده است. نقش مهم همسر حضرت ابراهیم یعنی ساره در هماهنگی وی با ابراهیم و نجات جان آن حضرت نمونه‌ای از

^۱ وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ، آل عمران، ۴۲؛ و (به یاد آورید) هنگامی را که فرشتگان گفتند: ای مریم! خدا تو را برگزیده و پاک ساخته؛ و بر تمام زنان جهان، برتری داده است.

^۲ نمل، ۲۳-۴۴.

نقش یک زن در این کتاب است.^۱ اما برخی فقرات عهد عتیق نسبت به دخالت زنان در امور اجتماعی به این معنا که آنان بتوانند به زمامداری برسند و در این مسئولیت نقش مفیدی داشته باشند، خدشه می کند. فقرات مذکور توانایی زنان در امور کشورداری را مورد تردید قرار می دهد و نتیجه حکمرانی آنان را چیزی جز گمراهی مردم و خرابی اوضاع جامعه نمی بیند. قرآن و عهد عتیق در تمجید ازدواج سخن گفته اند، اما عهد جدید مجرد زیستن را برای کسانی که بتوانند مجرد باشند، بر تأهل ترجیح می دهد.

اما دفاع مقدس ایران، که از سال ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۷ به طول انجامید، نه تنها یک جنگ نظامی بلکه یک آزمون بزرگ برای اراده و همبستگی ملی بود. در این دوران، زنان ایرانی با ایثار و فداکاری خود نقش های بی نظیری ایفا کردند که فراتر از تصور بود. آن ها در شرایطی که کشور در معرض تهدیدات خارجی قرار داشت، به عنوان ستون های اصلی خانواده و جامعه، در کنار مردان به دفاع از میهن پرداختند.

زنان در این دوران با مدیریت خانواده، تربیت فرزندان و حفظ روحیه خانواده ها، نقش بسزایی در پشتیبانی از جبهه ها ایفا کردند. قرآن کریم در آیه ۳۲ سوره نساء به اهمیت نقش زنان در جامعه اشاره می کند وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا إِنَّهُمْ لَا يُفْعِلُونَ^۲ که به معنای این است که هیچ کس نمی تواند در برابر اراده و عزم راسخ مؤمنان، چه مرد و چه زن ایستادگی کند. این آیه نشان دهنده قدرت و تأثیرگذاری زنان در شرایط سخت است. همچنین درباره شخصیت و حقوق زنان در روایتی از پیامبر

^۱ ابرام به مصر فرود آمد تا در آنجا به سر برد. زیرا که قحطی در زمین شدت می کرد؛ و واقع شد که چون نزدیک به ورود مصر شد، به زن خود سارای گفت: «اینک می دانم که تو زن نیکو منظر هستی. همانا چون اهل مصر تو را بینند، گویند: این زوجه پس اوست. پس مرا بکشند و تو را زنده نگاه دارند. بگو که تو خواهر من هستی تا به خاطر تو برای من خیریت شود و جانم به سبب تو زنده ماند.» (پیدایش ۱۲: ۱۰-۱۳).

^۲ انفال، ۵۹. کافران هرگز نپذیرند که پیش افتادند، (نه) هرگز (خدا و رسول خدا را) زیون نتوانند کرد.

اسلام ﷺ آمده است خَيْرَكُمْ خَيْرٌ لِلنِّسَاءِ، فَمَا أَكْرَمَهُنَّ إِلَّا كَرِيمٌ، وَمَا أَهَانَهُنَّ إِلَّا لَيْئِمٌ؛ بهترین شما کسانی هستند که برای زنان بهترند. هیچ کس آن‌ها را گرامی نمی‌دارد مگر بزرگواران و هیچ کس آن‌ها را خوار نمی‌کند مگر پست‌فطرتان. مراعات احترام و بزرگداشت زن، نشانه شخصیت متکامل مرد است و اهانت کردن و خوار داشتن زن، نشانه پستی و دانائت است.

زنان با ایجاد شبکه‌های حمایتی، به تأمین نیازهای خانواده‌های رزمندگان و آسیب‌دیدگان جنگ پرداختند. آن‌ها با برگزاری مراسم‌های مذهبی و فرهنگی، روحیه ایثار و فداکاری را در جامعه تقویت کردند و به حفظ انسجام اجتماعی کمک کردند. قرآن در سوره بقره به اهمیت همکاری و همبستگی در جامعه اشاره می‌کند وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى^۱ که به معنای همکاری در کارهای نیک و تقواست. علاوه بر این، زنان به عنوان پرستار، پزشک و امدادگر در بیمارستان‌ها و مراکز درمانی فعالیت کردند و به درمان مجروحان جنگی پرداختند. آن‌ها با فداکاری و عشق به وطن، در شرایط سخت و بحرانی، به ارائه خدمات پزشکی و درمانی پرداختند و جان بسیاری از رزمندگان را نجات دادند. قرآن در سوره توبه به اهمیت فداکاری و ایثار در راه خدا اشاره می‌کند إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ^۲ که نشان‌دهنده ارزش فداکاری در راه حق است.

برخی از زنان نیز به عنوان رزمنده در جبهه‌ها حضور یافتند و در کنار مردان به دفاع از میهن پرداختند. این حضور نه تنها نشان‌دهنده قدرت و اراده زنان در شرایط سخت بود، بلکه به عنوان الگویی

^۱. نهج الفصاحة، ص ۴۷۲.

^۲. مانده، ۲. و باید با یکدیگر در نیکوکاری و تقوا کمک کنید.

^۳. توبه، ۱۱۱. همانا خدا جان و مال اهل ایمان را به بهای بهشت خریداری کرده، آنها در راه خدا جهاد می‌کنند، پس (دشمنان دین را) به قتل می‌رسانند و (یا خود) کشته می‌شوند.

از فداکاری و ایثار در تاریخ ایران ثبت شد. قرآن در سوره آل عمران به اهمیت ایستادگی در برابر دشمنان اشاره می‌کند وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ؛ که به معنای زنده بودن شهیدان و پاداش آن‌ها در نزد خداوند است. نقش زنان در دفاع مقدس همچنین به تقویت هویت ملی و فرهنگی جامعه کمک کرد. آن‌ها با حفظ ارزش‌های اسلامی و ایرانی، به ترویج فرهنگ، ایثار و فداکاری پرداختند و نسل‌های آینده را با این ارزش‌ها آشنا کردند. این فداکاری‌ها و ایثارها نه تنها در دوران جنگ، بلکه در ساختن آینده‌ای بهتر برای کشور نیز تأثیرگذار بوده و می‌تواند به عنوان الگویی برای نسل‌های آینده مورد توجه قرار گیرد.

به طور کلی، نقش زنان در دفاع مقدس نمایانگر قدرت و تأثیرگذاری آن‌ها در تاریخ معاصر ایران است. این فداکاری‌ها و ایثارها، نه تنها به پیروزی در جنگ کمک کرد، بلکه به ایجاد جامعه‌ای قوی و پایدار منجر شد. زنان ایرانی با ایستادگی و فداکاری خود، نشان دادند که در هر شرایطی می‌توانند نقش‌های مؤثری ایفا کنند و به عنوان الگوهایی از ایثار و فداکاری در تاریخ ایران ثبت شوند.

پژوهش پیش‌رو سعی کرده است تا با بررسی و تطبیق آیات الهی و کتاب مقدس، و همچنین نقش زنان در دفاع مقدس منزلت و شخصیت خصوصی و اجتماعی زن را به تصویر بکشد تا جایگاه ایشان در قرآن، عهدین و دفاع مقدس برای همگان مشخص شود.

^۱. آل عمران، ۱۶۹. البته پندارید که شهیدان راه خدا مرده‌اند، بلکه زنده‌اند (به حیات ابدی و) در نزد خدا منتقم خواهند بود.